

ČÁST PRVNÍ

Účet

HLAVA I.

Historický exkurs

Pojem **účet** je v historickém kontextu spojován zejména s **účtem běžným**. **Vkladový účet** je relativně moderním právním institutem. **Vkladní knížka** je chápána jako samostatný právní institut s velkou tradicí. V další části bude proto věnována pozornost zejména **historii a vývoji** účtu běžného.

Některé prameny kladou **původ běžného účtu** do šestého století před Kristem, ve kterém působily ve staré Babylónii bankovní domy, které se zabývaly peněžními i úvěrními obchody a užívaly běžných účtů. Od Babylonů byl běžný účet přejat i ostatními obchodními národy v Asii, zejména Feničany, kteří ho rozšířili do Itálie. V Itálii bylo možné se setkat s knihou obchodní tzv. *liber rationum* mající podobu pozdější knihy běžných účtů. Z Itálie se běžný účet rozšířil po ostatní Evropě a představoval základ moderního bankovníctví. Dalšímu rozvoji běžného účtu bránil zejména středověký církevní zákaz půjčování na úroky a primitivní dopravní prostředky. Až přežití církevní doktríny a rozpínání obchodu vedlo ke vzniku systému peněžních podniků soukromých a veřejných. První bankovní závod zvaný St. Giorgio byl založen v 15. století v Janově, následovala žirová banka v Amsterdamu v roce 1609, v Hamburku (1619), Rotterdamu (1635), ve Stockholmu (1657) a v Anglii Bank of England (1694). V Rakousku došlo ke zřízení první banky tzv. C. k. priv. národní banky, později přejmenované na banku Rakouskouherskou, až v roce 1816.¹

Historicky byl vznik a vývoj běžného účtu spjat s používáním **úvěru** a s **obchodem**. „Pod názvem běžný, osobní účet dlužno si představit v knize

¹ Bauer, F. *O běžných účtech*. Praha.: Jan Kotík, knihkupec na Smíchově, 1905, s. 3.

obchodní (tzv. knize běžných, osobních účtů, něm. Saldo-konto, Kontokorrentbuch), účet, který zřízen jest pro určitou osobu, se kterou bankéř nebo obchodník stojí v obchodním spojení a jejímž jménem účet ten jest v záhlaví opatřen.“² Důvodem pro otevření běžného účtu v hlavní knize bankéřem či obchodníkem pro klienta nebo zákazníka (dříve též obchodního přítele) byl **přehled o obchodech** s ním uzavřených a možnost se kdykoli přesvědčit, zda bankéř či obchodník má za svým zákazníkem pohledávku nebo zda mu dluží. Následně se především **u bank** začaly otevírat běžné účty sloužící k tomu, aby dva obchodníci, každý na jiném místě, mohli spolu uzavírat a uskutečňovat obchody a peněžní úhrady z takto vzniklých závazků byly provedeny v krátké době. Způsob a organizace obchodování v moderních podmínkách vedly k rozvoji běžných účtů vedených bankami a zejména k dalšímu rozvoji platebních prostředků souvisejících s běžným účtem.

Položky se zapisovaly do běžného účtu podle data, jak vznikly, a podle své povahy. Platby a výplaty z účtu byly zapsány na straně „**Má dáti**“, neboť jde o úhradu debetní, kterou zákazník musí zaplatit. Přijetí prostředků odpovídal údaj „**Dal**“ a tomu odpovídající kredit, který byl pohledávkou zákazníka. Zákazník na straně „Má dáti“ byl vždy na účtu **dlužníkem**, na straně „Dal“ běžného účtu pak vždy **věřitelem**.

Ze všech položek běžného účtu počítala banka **úrok**, který byl určen podle toho, zda klient byl dlužníkem či věřitelem ve vztahu k dané položce. Z povahy bankovních služeb byl úrok bankou vyplácený vždy nižší než úrok bankou požadovaný. Vedle úroků byla v mnoha případech požadována **provize** neboli odměna, která se podle obchodních zvyklostí účtovala při provedení každého obchodu, nebo při uzávěrce. Článek 291 **Všeobecného zákoníku obchodního** stanovil dispozitivně povinnost provést uzávěrku jednou za rok.

² Tamtéž, s. 6.

HLAVA II.

Podstata účtu

Problém **podstaty účtu** není v odborné právní literatuře předmětem častého zkoumání. Přestože jsou bankovní účty na území současné České republiky používány již dosti dlouhou dobu, je výskyt odborné právní literatury zabývající se podstatou bankovního či běžného účtu spíše vzácností. Ani soudní judikatura se hlouběji nezabývala vymezením podstaty běžného účtu, byť uzavírání a realizace smluv o běžném účtu je masovým jevem v současné společnosti, který samozřejmě přináší řadu sporných situací mezi účastníky.

Určité doktrinální pokusy o vymezení lze zaznamenat u Hermanna-Otavského, který vymezení podstaty běžného účtu spojuje se **saldem vzájemných pohledávek** dvou stran. Stanovení salda považuje autor buď za **uznání**, nebo za **novaci**. Existenci předmětného salda neváže pouze na **vztah banka a klient**, ale připouští jej i **mezi kupci**, a dokonce i mezi **kupcem a „nekupcem“**.³ Uvedené pojetí mělo oporu i v tehdejší judikatuře.⁴ V této souvislosti je však třeba uvést, že v minulosti byl běžný účet používán zejména mezi kupci při zúčtování jejich obchodů s rozličnými komoditami.⁵

Pokus o modernější vymezení podstaty běžného účtu najdeme v naší právní literatuře až u I. Pelikánové. Smlouvu o běžném účtu pojímá jako **rámcovou smlouvu o poskytnutí bankovních služeb**. Rámcovou smlouvu chápe tak, že zakládá dlouhodobější právní vztah, který se bude realizovat na základě později uzavíraných **dílčích (realizačních) smluv**, jež zpravidla respektují podmínky rámcové smlouvy, mohou se však od nich odchýlit, a jejichž uzavírání nevyplývá z kontraktační povinnosti založené rámcovou smlouvou. Funkci dílčích realizačních smluv podle tohoto názoru pak plní jednotlivé **příkazy klienta a jejich uskutečňování bankou**. K tomuto vymezení dodává, že hlubší rozpracování by vyžadovala zejména teorie rámcových smluv.⁶

³ Hermann-Otavský, K. *O obchodech podle čtvrté knihy všeobecného zákona obchodního*. Praha: Všeherd, 1928, s. 17.

⁴ N.S. 776 z 23. 11. 1920 Rv I 569/20 in Hermann-Otavský, K. *Všeobecný zákoník obchodní a pozdější normy obchodního práva v zemích historických, díl I*. Praha: Československý kompas, 1929, s. 294.

⁵ K tomu srov. čl. 291 Všeobecného zákoníku obchodního.

⁶ Pelikánová, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 3. díl. Praha: Linde, 1996, s. 522.